

Titel ???

Af Christian S. Nissen

Den høring, som en række kunstnerorganisationer i januar afholdt på Christiansborg, viste endnu engang hvilken forståelseskluft, der tilsyneladende er mellem på den ene side mennesker med stor kunstnerisk og faglig viden inden for en række kulturområder og på den anden side folk, der beskæftiger sig professionelt med og har ansvar for den overordnede programpolitik i public service radio og fjernsyn.

De sidste var der ikke mange af på høringen, for de var ikke inviteret, og det var en skam, for der er - nu måske mere end nogensinde - brug for en dialog og et samarbejde. For det licensfinansierede radio og fjernsyn kan i de kommende år komme til at spille en helt afgørende rolle i arbejdet på at undgå - eller bygge bro over - en ny klassesdeling i det danske samfund. Men kun hvis vi tør smide nogle fordomme overbord og kan arbejde sammen om det kulturpolitiske mål, som på sigt er den væsentligste begrundelse for at opretholde licensen og DR.

I den "gamle klassekamp" gjorde bønder og arbejdere i slutningen af for- og forrige århundrede "oprør" (som vi danskere nu gør den slags) mod håndgribelige politiske, økonomiske og kulturelle uretfærdigheder. De havde hver deres billeder af et fremtidigt og mere retfærdigt samfund at kæmpe for. Et opgør om fremtiden, som kunstens og kulturens folk kunne engagere sig i.

Den knagen, vi nu hører "i samfundets fuger og bånd", kommer fra ikke fra (klasse-)kampen mellem de forenede proleterer og bepelsede kapitalister. Proletarerne er flyttet i parcelhus og kapitalisterne går til lønmodtagernes pensionskasser, når de mangler kapital. Dagens oprør kommer fra mennesker, der oplever at de er ved at blive hægtet af udviklingen. De ser tilbage på 1950- og 60'ernes velfærdssamfund som et nostalgisk ideal og vender sig nu i afmagt mod et diffust billede af en truende fremtid. Det er et oprør, hvor fordums skattenægtene nu står fanevagt om ældreomsorg og socialpolitik. De oplever ikke, at kunstens og kulturens folk interesserer sig for dem. De kan ikke fra deres egen verden genkende mediernes billede af den europæiske integration eller af indvandrerspørgsmål. De føler sig politisk og kulturelt sat i skammekrogen, hvor angst og fremmedgørelse vinder over håb og fællesskab. Det er denne spaltning, der vil sætte det danske kulturelle fællesskab på en hård prøve, - ikke indvandring, fremmede kulturer og religioner. Heller ikke amerikansk burgerkultur eller EUkommissionens ihærdige anstrengelser for at etablere europæisk kulturelt fodslag.

Og denne kulturpolitiske udfordring vil blive yderligere forstærket af udviklingen i cyberspace. Vi vil i de kommende år i stadig stigende omfang på tværs af landegrænser kunne modtage undervisning og købe ind, "gå på" arbejde og kommunikere, agere politisk og underholde os i et og samme digitale rum. Bortset fra et knus, lidt frisk luft og en tur i skoven vil næsten alt kunne lade sig gøre på Internettet fra et væld af digitale dingener. Vel at mærke for de af os, som kommer med på det digitale hurtigtog. Ud over alt det gode, denne udvikling også kan bringe, er der en risiko for kultur- og dannelsestab. Vi risikerer at miste det fælles ståsted, hvorfra verden kan forstås, det kulturelle fællesskab, som i al sin mangfoldighed giver os en identitet som danske. Det er i denne sammenhæng, vi skal se den fremtidige rolle for licensfinansieret radio og fjernsyn. Ikke mindst fordi radio

og fjernsyn - kontrolleret som det er ved at blive af gigantiske internationale medie-, IT- og tele-konglomerater - i sig selv bliver både drivkraft og slagmark i de kommende års IT-udvikling.

Markedsgørelsen og internationaliseringen af hele medieområdet vil betyde, at konkurrencen om danskernes tid og medieforbrug kommer udefra. Vi vil i de kommende år få et overvældende tilbud - og det vil ikke alt sammen være junkfood - af radio- og fjernsynsprogrammer produceret og sendt hen over landegrænserne til flere hundrede millioner europæere. Mange af disse internationale kanaler vil her i landet kunne modtages med danske undertekster eller dansk tale. I Italien på italiensk, på russisk i Rusland osv. Men de vil med statsgaranti ikke være prægede af dansk kultur og identitet, af vores historiske arv eller af vore billeder af fremtiden. De paneuropæiske kanaler vil blive kulturelle blendere, som skaber en lind, ensartet grød, der kan glide ned hos alle fra Malta til Nordkap, fra Ural til Irland.

Men selvom vi ikke kan stoppe dette djævelskab med mediepolitiske "toldbestemmelser", skal vi heller ikke bare lade stå til og kapitulere over for alt det udefra kommende. I stedet skal vi med udgangspunkt i de styrker, vi har i dansk kultur, undervisning, folkeoplysning og medier, kunne tilbyde et dansk alternativ, der i indhold, nytænkning og kvalitet kan hamle op med det bedste af det udenlandske.

Denne udvikling vil stille helt nye krav til danske public service radio og fjernsyn og hermed til DR. Ganske som monopolbruddet i 1980'erne radikalt ændrede vores rolle på en måde, som vi først nu er ved at indstille os på. De fleste af os har svært ved at give en præcis definition af public service. Men det er måske lettere at forklare med et rids af en historisk udvikling, som i store træk genfindes i de andre nordvesteuropæiske landes public service radiofonier.

Fra sin oprettelse i 1925 og frem til begyndelsen af 1960'erne byggede Statsradiofonien sin eksistens på en oplysningsvirksomhed med udspring i på den ene side bondebevægelse og folkehøjskole og på den anden side arbejderbevægelsens tanker om en særlig "arbejderkultur". I denne første periode, kan man sige at hovedvægten blev lagt på *public*-delen af begrebet. Et politisk og kulturelt samfundsprojekt. En folkeoplysende dannelsesmission, byggende på en illusion – eller måske snarere en ambition - om en dansk enhedskultur med de formynderiske overtoner, den slags ikke skal sige sig fri for. Den første lytterundersøgelse i institutionens historie viste, at lytterne ville have mere "balalajka-musik". Men det fik ikke kammersanger Emil Holm, den første leder af institutionen, til at ændre på musikrepertoiret. Tvært imod, han forbød at lave flere lytterundersøgelser.

I 1960'erne indledtes en anden periode, hvor public service stationerne blev stillet over for krav om en bredere service. Med monopol på at lave radio og fjernsyn skulle Statsradiofonien nu leve op til mangfoldighedskravet og have alle "vare" på hylderne. Radio Merkur fik fra fribytterskibet i Øresund på mindre end et år flere lyttere i Københavnsområdet end Statsradiofonien havde på sine to kanaler. Derfor blev den forbudt, og "musikradioen" P3 blev oprettet inden for monopolets rammer. Nyskabelsen med dens pop, rock, hurtigsnak og timenyheder blev mødt med en øredøvende kritik fra næsten alle, der ville dansk kultur det godt. Men statsradiofoniens monopolistiske rolle blev at være total service-leverandør. Man kan sige at vægten blev forskudt fra "public" til "*service*"-delen af begrebet.

DR står nu i begyndelsen af den tredje fase i udviklingen, hvor der er ved at være nok af "service", og hvor der er gode grunde til at flytte hovedvægten tilbage til "*public*"-benet.

Men valgfriheden, som monopolbruddet gav lyttere og seere, trues nu af den ensretning som internationalisering, mediekoncentration og kommercialisering medfører. Hvor DR i monopoltiden blev nødt til - omend noget nølende - at imødekomme licensbetalernes i og for sig meget forståelige krav om et mangfoldigt, altfavnende programudbud (de havde jo ikke andre steder at gå hen), kan man i dag med fuld ret sige, at hvis DR ikke klart adskiller sig fra de kommercielle stationers udbud, har hverken licens eller DR nogen berettigelse.

Denne forudsætning ville det være uhyre nemt at opfylde, hvis vi alene sendte programmer, som ingen kommerciel station ville drømme om at bringe, fordi lytter- og seertal ikke ville kunne tiltrække den nødvendige reklamefinansiering. Men DRs berettigelse ligger jo netop også i et stædigt og vedvarende arbejde for at opretholde et oplevelsesmæssigt, kulturelt fællesskab for *alle* danskere. I at udgøre et af de få tilbageværende fælles, kulturelle og sociale rum. Vi har en kulturel, politisk og social forpligtelse til ikke helt at overlade de store grupper af lyttere og seere til Voice, Radio 2, TV3 og TV Danmark.

Det er udfordringen i denne dualisme, alle licensfinansierede radiofonier i disse år med større eller mindre dygtighed forsøger at leve op til. Vi prøver ikke - som mange hævder - med alle midler at maksimere lytter- og seertal. Men vi skal ved programudbuddet og redigeringen af sendefladerne på den ene side, i skarp konkurrence et kommercielt styret programudbud på andre kanaler, sørge for, at alle lyttere og seere med jævne mellemrum bruger DRs programudbud for at fastholde den kulturelle, folkelige forankring. Hvis ikke alle danskere lytter til og ser DRs kanaler, mister public service sin begrundelse og legitimitet. På den anden side skal vi samtidig - også her af klare kulturpolitiske grunde - henvende os til enhver interesseret med programmer inden for en meget bred vifte af emneområder, som ikke nødvendigvis får et massepublikum. Vi skal for at udtrykke det på en anden måde, som en væsentlig forudsætning for et levende demokrati, skabe muligheder for at være sammen om det, der er fælles, og værne om friheden til at være forskellige.

Med udgangspunkt i denne fortolkning af public serviceopgaven er det tankevækkende, at mens den helt overvejende del af lytterne og seerne ifølge alle mulige undersøgelser er meget tilfredse med det radio og fjernsyn de modtager, så rettes der - også i andre lande - en stærk kritik mod public service stationerne fra opinionsdannere, herunder ikke mindst de, der beskæftiger sig med kunst og kultur. En kritik hvis hovedpunkter er, at høje lytter- og seertal sættes over alt andet, at man går efter laveste fællesnævner i kampen om publikums gunst og at den kulturpolitiske forpligtelse svigtes. En kritik, som hvis den blev fuldt imødekommet af DR, ville føre os et stort skridt tilbage mod monopoltidens programudbud. Til utvivlsom glæde for de få. Men med den konsekvens, at vi ville svigte de mange, som i dag - til forskel fra dengang - har andre steder at gå hen.

Jeg vil ikke påstå, at alt hvad vi laver i DR er godt nok, og at intet kan gøres bedre. Det er selvfølgelig ikke altid, vi prioriterer rigtigt mellem polerne i den ovenfor nævnte dualisme. Og uanset hvordan vi gør det, vil der naturligvis altid være nogle, som føler sig forbigået. Men bortset herfra tror jeg, der er tre barrierer for gensidig forståelse og meningsfuld dialog mellem dem, der har ansvaret for redigeringen af radio- og fjernsynskanaler, og deres kritikere.

For det første er der ingen mennesker, bortset fra medieforskere og professionelle analytikere, der har et systematisk overblik over, hvad der egentlig sendes på de mange radio- og fjernsynskanaler. Og meget få har baggrund og viden til at udtale sig blot nogenlunde sikkert om udviklingslinierne i de mange kanalers programindhold. Men det afholder ikke

kritikerne fra den skånselsløse fordømmelse. Vi har alle en oplevelse af, at der i fjernsynet efterhånden kun er amerikanske serier, sport, quizzer, actionfilm, gameshows og andet tant og fjant. Og den oplevelse er næppe helt forkert, når vi zapper rundt mellem de mange kanaler. Men den gælder ikke for DRTV, som over en 10 årig horisont har nedprioriteret netop disse områder, mens de oplysende programmers andel af den samlede sendetid siden begyndelsen af 90'erne er øget fra knapt 40 % til knapt 60 %. For nu blot at nævne en enkelt af mange udviklingslinier, som kritikerne slet ikke har blik for.

For det andet er der et forståelsesproblem om DRs brug af lytter- og seerundersøgelser. Det er ganske rigtigt, at vi lige som alle andre public service stationer i verden interesserer os meget for den slags, herunder lytter- og seertal. Men det er i virkeligheden en grov anklage for manglende professionalisme, når man hævder at vi alene går efter høje lytter- og seertal. Vi ved godt, hvad det er for programmer, der skal til for at maksimere "besøgstallet". Hvis det var målet, ville kanaler som P3 og DR1 indeholde en helt anden programsammensætning. Og så ville vi ikke drømme om at sende f.eks. P1 og DR2. Men er det ikke både naturligt og fornuftigt, at vi gerne vil vide, om det er de unge, der lytter til ungdomsprogrammer, eller om det er deres forældre. Om der er licensbetalere, hvis interesser og ønsker vi (næsten) aldrig imødekommer. Og om hvor mange seere, der zapper væk midt i et program, fordi det ikke lever op til deres forventninger. Og så føler vi os faktisk forpligtede til at sørge for, at DRTVs samlede seerandel ikke kommer ned under den 25% grænse, som ofte angives som minimumsgrænsen for en public service station. I 1996 nåede vi efter 8 års frit fald ned på 26 %, inden vi fik vendt kurven.

Endelig er der for det tredje en spændende og endnu alt for lidt undersøgt modsætning mellem på den ene side det skrevne og på den anden side lyd og billeder, når det sendes i et såkaldt "flow" i radio og fjernsyn. Der er tale om to meget forskellige fortælleformer med hver sin dramaturgi og æstetik. Det er tankevækkende, at "bogligt dannede" måske har sværest ved at (be-)gribe de elektroniske "flow"-medier og forstå de krav, der stilles til redigering af kanalernes sendeflader. For små 100 år siden blev filmen mobbet. Så blev radioen udsat for en sønderlemmede kritik fra dele af det kulturelle parnas. I dag er det fjernsynet – indtil et nyt elektronisk medie overtager rollen som prygelknabe.

Næsten alle kritikere, herunder deltagerne i kunstnerorganisationernes høring på Christiansborg, omfatter med stor varme DR som institution og stiller derfor med rette tilsvarende høje krav til den måde, vi forvalter vort ansvar på. Og det kan som sagt også utvivlsomt gøres bedre. Men der må være et grundlag for en mere meningsfuld samtale end de ukvemsord, der slynges henover forståelseskløften. En samtale vi – begge parter – kan blive klogere af og som kan føre til bedre radio og fjernsyn for *alle* lyttere og seere.

CHRISTIAN S. NISSEN